

Didaktismus ve „filosofii“ / Filosofování – lze mu „vyučovat“?

Filosofie by neměla být na žádné fakultě připuštěna jako samostatný obor, protože pak se nutně – při nejmenším při zkouškách, ale obvykle a nejčastěji i při přednáškách – zvrhá v poučování „o“ filosofii (resp. o filosofech a jejich filosofiích). Každý skutečný filosof může být náležitě a spolehlivě rozpoznán jen tak, že dokáže kriticky vyložit a interpretovat nějakého jiného filosofa, a k tomu cíli zajisté musí toho filosofa a jeho texty dobře znát. Filosofem se však nestává poznáním jiných filosofů, nýbrž naopak tím, že v setkání s nimi si stále lépe vyjasňuje své vlastní „pozice“ a přístupy i postupy. Jakmile se však tyto jeho přístupy a postupy stanou záležitostí srovnávání s oněmi mysliteli, vůči nimž se vymezoval, nebo i s kterýmikoli jinými mysliteli, s nimiž se třeba ani nesešel, objevuje se vážné nebezpečí, že se různí myslitelé srovnávají co do „vnějších“, zvnějšku popsatelných rysů a stránek, takže sama filosofie se ocitne ve psí. Ve filosofii nelze stavět filosofy „vedle“ sebe a takto je srovnávat, nýbrž je třeba je vždycky stavět „proti“ sobě (ať už to odpovídá tomu, jak se proti sobě sami stavěli, nebo jak se jeden – pozdější – stavěl proti druhému – staršímu, tedy dřívějšímu, anebo ať to třeba vůbec ničemu takto konstatovatelnému neodpovídá). Jinými slovy: filosofie je třeba chápat vždy v dialogu a polemice s jinými, nikdy jako pouhé tvůrce systému. Systém také není ve filosofii nikdy tím nejdůležitějším, zejména není cílem filosofování (to proti Hegelovi); ale filosofii nelze provozovat jen aforisticky, takže systematická je ve filosofii povinná. Filosof nemůže být ve své filosofii rozpolcen, nesmí upadat do schizoidnosti. To je nutno odlišovat od vytváření systému a systémových struktur a vztahů za každou cenu. Smysl systematickosti spočívá v tom, že nám dovolí odhalovat nesrovnalosti a rozpory uvnitř vlastního myšlení – a tento úkol nikdy není a nemůže být dokonán, naplněn (leč podvodně, takže velcí systematické jsou nejčastěji velkými podvodníky). Nejhorší jsou však ti, co velké myslitele svírají z pedagogických a didaktických důvodů do „formulí“, které jakoby zastupují onen předstíraný „systém“. Tomu je totiž možno se „naučit“ za pomoci paměti, kdežto skutečnému filosofování se může každý naučit pouze tím, že sám filosofuje (a protože každá pravá filosofie musí být nejen kritická, ale zejména sebekritická, tak rovněž tím, že sám dělá filosofické chyby a pak je sám – někdy třeba za pomoci jiných myslitelů, třeba těch nejstarších, ale není to nezbytně nutné – odhalí jako chyby).

(Písek, 080621-3.)